

Spoštovane bralke, spoštovani bralci,

v Evropskem letu kulturne dediščine bomo razstavo Moja Ljubljana oplemenitili z nekaj najdragocenejšimi eksponati z vrhniškega prostora. Občasne razstave bodo spremljale okrogle mize, na katerih vam bodo strokovnjaki iz prve roke posredovali najnovejše izsledke raziskav in odgovarjali na vaša vprašanja. Po lanskoletni predstavitvi najstarejšega kolesa na svetu, vas tokrat vabimo na ogled edinstvene najdbe, kar 40.000 let stare lesene konice z Ljubljanskega barja, ki so jo leta 2008 odkrili arheologi pri podvodnih raziskavah Ljubljane v Sinji Gorici. Konico smo v začetku marca pripeljali iz Rimsko-germanskega muzeja v Mainz, kjer je bila v konzervaciji. Razstava bo odprta do 2. maja 2018. Vljudno vabljeni!

Leta 2008 je Skupina za podvodno arheologijo ZVKDS izvedla preventivni pregled leve polovice struge Ljubljane pri Sinji Gorici. Pri ročnem odstranjevanju peščeno-muljaste plasti z organskim drobrijem, ki prekriva geološko podlago, so našli na lesen predmet simetrične oblike. Dva vzorca lesa sta bila datirana z metodo AMS 14C. Prvi vzorec je pokazal starost nad 43.970 let (Beta 252943), ponovljena datacija vzorca pa je pokazala starost 38.490±330 BP (OxA-19866). Lesena konica je bila izdelana iz tise in uporabljena na prehodu iz srednjega v pozni würm. Po dosedanjih raziskavah je bila sestavni del lovske opreme, uporabljena kot sulična ost. Izdelal jo je neandertalec pred približno 40 tisoč leti v eni od kratkotrajnih otopitev. V toplih fazah ledene dobe se je na Ljubljansko barje stekala večja količina vode, ki je povzročila občasno nastajanje jezer. Obilo vode je privabljalo tako velike sesalce kot tudi njihove najnevarnejše plenilce, ljudi. Presenetljiva najdba je sprožila vprašanja o načinu uporabe. Odgovore ponujajo predvsem etnografski viri, ki poročajo o lovske tehnike severnoameriških Indijancev. Sulice za večkratno zbadanje pri nevarnem lovu na velike sesalce so imele običajno na vrhu pritrjeno koščeno konico ali posebej oblikovano konico iz trdega lesa. Kamene konice za večkratno ponavljajoče zbadanje pri lovu iz neposredne bližine zaradi hitrega zloma niso primerne.

Najdišče lesene konice leži okoli 2 kilometra dolvodno od kraških izvirov Ljubljane na skrajnem zahodnem robu Ljubljanskega barja. Na območju najdbe ima okoli 25 m široka in 8 m globoka Ljubljanska strma brežina in razmeroma ravno dno, na obeh bregovih pa jo spremljata neizrazita nasipa, ki prehajata v poplavno ravnino. Nenavadna okoliščina odkritja v nekaj deset tisoč let mlajši strugi Ljubljane, ki se je na zahodnem delu Ljubljanskega barja ustalila približno v današnjem poteku šele v bronasti dobi, napeljuje na dve možni razlagi. Po prvi je konica povezana z erozijo starejših sedimentov, ki tvorijo podlago rečnih brežin in dna, pri čemer se je lahko tudi tam nahajala v že večkrat resedimentiranem položaju. Po drugi razlagi konica izvira iz globljih sedimentov v bližnjih glinokopih, od koder je šele naknadno dospela v Ljubljano. V ravnini severno in južno od struge so v zadnjih desetletjih 19. stoletja in prvi polovici 20. stoletja kopali sivo peščeno glino za potrebe lokalnih opekarn. Obsežni, do 10 m globoki bazeni, ki ležijo na desnem bregu vzporedno in tudi gor vodno od najdišča, so danes zaliti z vodo in spremenjeni v ribnike.

Ljubljansko barje je v okviru preučevanja starejših obdobij prazgodovine znano predvsem po sledovih človekovega bivanja in izkoriščanja

naravnega okolja v holocenu. Arheološke raziskave so v zadnjih desetletjih osredotočene na mezolitska najdišča na osamelcih in robnih predelih ter zlasti na koliščarske naselbine v poplavni ravnici iz časa med poznim neolitikom in starejšo bronasto dobo. Biotska pestrost območja tektonske depresije s površino 163 km² in okoliškega hribovja na stiku predalpskega in dinarskega sveta je nedvomno pritegovala ljudi tudi v starejših obdobjih, vendar so njihovi sledovi na prostoru med Vrhniko, Ljubljano in Igom dokumentirani le s posamičnimi najdbami brez izpovednejših kontekstov. Naše vedenje o starejši kameni dobi Ljubljanskega barja je bilo do odkritja lesene konice omejeno na najdbo danes izgubljenega rogovja severnega jelena z vrezi iz glinokopov Petričevih opekarn severovzhodno od Vrhnike, domnevno srednjepaleolitsko strgalo z bližnjega griča Hruševca, nepreverjeno navedbo o planem najdišču na terasi severno od ceste Ljubljana-Vrhnika, morda na območju Brezovice, ter skromne najdbe verjetno pleistocenske starosti ob vznožju Vrbičevega hribovja in pogojno tudi Zamedvedce. Poleg z vodo prežetih sedimentov v udornici, osamelcev ter vzpetin in starejših teras na širšem obrobju Ljubljanskega barja moramo kot verjetna nahajališča pleistocenskih depozitov s sledovi zgodnje človekove prisotnosti upoštevati še spodmole in jame južno ležečega kraškega masiva, katerih potencial doslej še ni bil preverjan. Med najstarejša znana najdišča z območja močvirne ravnice sodita zgodnjeholocenski postojanki Breg pri Škofljici in Zalog pri Verdu, medtem ko lahko arheološki potencial globlje ležečih sedimentov zgoj slutimo. Najstarejši depoziti, ki zapolnjujejo čez 170 m globoko tektonsko udornico Ljubljanskega barja, sodijo na prehod iz zgodnjega v srednji pleistocen, v čas pred okoli 800.000 leti. V stratigrafski sekvenci prevladuje mlajšepleistocenska sedimentacija v različnih rečnih okoljih, izpričanih pa je tudi več ojezeritev in sukcesivnih zamočvirjenj. Zadnje jezero je nastalo zaradi nasipanja prodnega vršaja Save, ki je v obdobju poznoglacialnega viška in takoj po njem (22.000–14.000 pred sedanostjo) zaprl rečni odtok predhodnice Ljubljane skozi ožino med Rožnikom in Grajskim gričem.

Zgostitev paleontoloških in arheoloških najdb starejše kamene dobe na severozahodnem obrobju Ljubljanskega barja bi morda smeli povezati z osjo topografsko ugodnega prehoda proti najnižjemu delu masiva med Ljubljansko kotlino in zaledjem ravnice severnega Jadrana ter z obiljem sveže vode iz kraških izvirov in površinskih dotokov. Na prekrivanje ustaljenih medregionalnih poti lovske skupin in vodnih virov, ki so pritegovale velike sesalce, morda opozarja tudi poročilo o ponavljajočih se najdbah živalskih kosti v glinoko-

1:1

40.000 LET STARA LESENA KONICA Z LJUBLJANSKEGA BARJA

pih pri Vrhniki, o katerih pa ni znanega nič bolj določenega. Reka Ljubljana se pridružuje štirim evropskim najdiščem z ostanki obdelanega lesa iz starejše kamene dobe (Clacton-on-Sea, Leheringen, Schöningen, Mannheim).

Povzeto po:

Andrej Gaspari, Miran Erič in Boštjan Odar, Paleolitska lesena konica iz Ljubljane. Potopljena preteklost, Arheologija vodnih okolij in raziskovanje podvodne kulturne dediščine v Sloveniji, 2012.

Foto: David Badovinac, Oskar Musić

Občasno razstavo smo pripravili v produkciji Muzeja in galerij mesta Ljubljane, Restavratskega centra ZVKDS in zadruga ZA.POLIS, s pomočjo Ministrstva za kulturo RS in sponzorjev GORIČANE tovarna papirja Medvode in Arboretum Volčji Potok, za kar se jim najlepše zahvaljujemo.

APRIL

JAVNA VODSTVA PO RAZSTAVI

Vsako soboto ob 11:00

Tematsko vodenje

14. 4. 2018 ob 11.00

Vrhnika v času Ivana Cankarja

Prijava sprejemamo do vsakega petka pred dogodkom na info@mojaljubljana.si.

OKROGLA MIZA

25. 4. 2018 ob 18.00

Lesena konica z Ljubljanskega barja

STAREJŠA KAMENA DOBA ali paleolitik je arheološka oznaka za prvo in najdaljše obdobje v zgodovini človeštva. Paleolitik delimo na starejši, srednji in mlajši. Vsako od teh obdobij zaznamuje biološki in kulturni razvoj človeške vrste. Starejši paleolitik se začne pred približno 2,5 milijona let, ko zgodnji predstavniki rodu Homo v Afriki izdelajo prva kamena orodja in se postopoma razselijo iz Afrike v Evropo in Azijo. Srednji paleolitik nastopi pred približno 230 tisoč leti. Zaznamuje ga sočasni pojav dveh naprednih človeških vrst, neandertalcev v Evropi in naših neposrednih genetskih prednikov v Afriki. To obdobje se zaključuje pred približno 35 tisoč leti s postopnim širjenjem afriške človeške vrste v Azijo in Evropo ter hkrati z izumiranjem neandertalcev v Evropi. Mlajši paleolitik označuje obdobje, ko kromanjonci, naši neposredni genetski predniki, postopoma poselijo ves planet.

Lokalna ponudba v tematski kavarni Moja Ljubljana

KAVA ESCOBAR
ZELIŠČNI ČAJI HEDERA
PIVO HUMAN FISH

Obiščite nas med torkom in nedeljo, od 10.00 do 18.00

Več informacij: www.mojaljubljana.si | info@mojaljubljana.si | 041 354 203